

Okrugli sto u okviru Mini sajma komunalne opreme

TEMA:

KRIZA U FINANSIRANJU KOMUNALNIH DELATNOSTI KOD NAS

Mesto održavanja: Privredna komora Srbije, Resavska 13-15

Autor : Lazar Krnjeta, konsultantsko preduzeće **TTI Group** d.o.o. iz Beograda

Sadržaj:

Uvod	2
I POSTOJEĆI NAČIN FINANSIRANJA	4
1. Zatečeni nivo cena	4
2. Cene kod delatnosti koje se finansiraju iz opštinskih fondova	4
3. Kako sa sa tim cenama opstaje	5
4. Kako se još snalazimo?	6
5. Kako se obeđuju sredstva za investicije?	7
II U KOM PRAVCU MORAJU DA SE MENJAJU ODNOSI	8
1. Glavne prepreke	8
2. Da li menjati sistemska rešenja ?	9
III KAKO POBOLJŠATI TEKUĆE FINANSIRANJE	10
Prvi predlog	10
Drugi predlog	10
Treći predlog	10
Četvrti predlog	11
Peti predlog	11
Šesti predlog	11

KRIZA U FINANSIRANJU KOMUNALNIH DELATNOSTI KOD NAS

Komunalni sistemi u našoj zemlji, upravo zbog loše rešenog sistema finansiranja, doživljavaju možda i najozbiljniju krizu od svog postanka do danas uz ozbiljnu pretnju da pojedini od njih jednostavno budu prinuđeni da delimično ili potpuno prestanu sa radom.

Brojni su uzroci koji su doveli do ovakog stanja, a među njima svakako dominiraju:

- (1) politika nerealno niskih cena komunalnih usluga u funkciji očuvanja socijalnog mira,
- (2) prelivanje sredstava za investicije u tekuću potrošnju zbog čega je u dužem periodu zanemaren razvoj komunalnih sistema,
- (3) opšti pad standarda korisnika komunalnih usluga i
- (4) skoro potpuni gubitak finansijske discipline i mehanizama pravne zaštite imovine komunalnih sistema.

Ovaj materijal ne analizira uzroke i odgovornost za ovakvo stanje, već samo ukazuje na pravac prema kome mehanizmi finansiranja komunalnih sistema moraju vrlo brzo da se okrenu da bi se izbeglo najgore. Praktičan cilj materijala je da precizira i inicira prve moguće korake kojima bi se stanje u finansiranju komunalnih sistema na kratak rok moglo popraviti.

Na prvi pogled može zazvučati paradoksalno što se predlozi i prvi koraci za poboljšanje finansijskog stanja dati u materijalu, u najvećoj meri odnose na javna komunalna preduzeća koja su žrtve pogrešne politike, a manje na vlast na lokalnom i republičkom nivou koja je formalno i suštinski odgovorna za funkcionisanje komunalnih sistema. Međutim, takav prilaz je realan upravo zbog toga što javna komunalna preduzeća očigledno više shvataju svu ozbiljnost i težinu problema od opština koje su njihovi osnivači i od Republike koja je vlasnik njihove imovine i da zbog toga imaju veći interes i jače motive za izlazak iz krize.

Neke metodološke napomene

Radi boljeg razumevanja i lakšeg praćenja, u materijalu su komunalne delatnosti predstavljene kroz delatnost Održavanja čistoće, a razvrstane na dve celine, slično kao u ranije važećem Zakonu o komunalnim delatnostima i to:

1. na delatnosti kod kojih je moguće identifikovati krajnjeg korisnika (snabdevanje vodom, toplotnom energijom ili gasom, sakupljanje, odvoz i trajno zbrinjavanje smeća i sl.) gde se komunalne usluge direktno fakturišu korisniku i koje reprezentuju usluge iznošenja smeća

2. i na delatnosti gde nije moguća ova identifikacija (održavanje javnih zelenih površina, čišćenje i pranje ulica, trgova i drugih javnih gradskih površina, javna rasveta, održavanje gradskih saobraćajnica i kišne kanalizacije i sl.) gde je naručilac posla opština ili grad - u materijalu reprezentovane kroz usluge čišćenja i pranja javnih gradskih površina.

Kod obe grupe delatnosti iz prošlosti je nasleđeno niz nedorečenosti tako da (1) se često paušalno utvrđuje šta i koliko je ko potrošio i (2) nisu nađeni modaliteti da deo javnih ili opštih komunalnih funkcija postane individualan. Međutim, za ispravljanje ovakvih i drugih suštinskih propusta, nažalost više nema ni novca ni vremena. To je zatečeno stanje koje možemo popravljati paralelno ili posle izlaska iz finansijske krize komunalnih sistema što je *uslov svih uslova* za očuvanje vitalnih komunalnih funkcija.

Da bi bio lakše shvatljiv i prihvaćen, iz materijala su izostavljeni mnogi stručni detalji i pokazatelji, a metodološki su teme obrađene po principu: *Kako je sada* - da bi se pošlo od faktičkog i realnog stanja, *U kom pravcu treba menjati sistem* - da u žurbi i krizi ne zaboravimo strategiju razvoja i *šta može odmah* - da bi u kratkom roku mogli naći rešenje za izlazak iz veoma zabrinjavajućeg stanja u kome komunalni sistemi funkcionišu.

I POSTOJEĆI NAČIN FINANSIRANJA

1. Zatečeni nivo cena

Cene komunalnih usluga, iako imaju objektivno mali uticaj na standard građana i na ulazne troškove pravnih lica kao korisnika usluga, u dužem su periodu pod jakom prismotrom javnosti, a trenutno su pored inače stroge kontrole na lokalnom nivou, pod dodatnom osporavanom kontrolom Republike.

Toliko je očigledno da su ove cene u disparitetu da to zaista ne treba dokazivati. Ali ipak, na primeru usluga iznošenja smeća pogledajmo kakav je njihov nivo i koliko troškova one pokrivaju.

Prosečna cena usluga iznošenja smeća za domaćinstva u januaru 2000-te iznosila je oko 0,25 din/m² mesečno, a tarife za privredu bile su dvostruko veće i iznosile su oko 0,50 din/m² mesečno. Ponderisana ukupna prodajna cena je oko 0,30 din/m² mesečno.

Po stanovniku, mesečni izdatak za ovu komunalnu uslugu je oko 5,5 dinara što odgovara količini zbrinutog smeća od 25 kg ili ceni od 220 din/tona (oko 10 DM/t).

Ova cena treba da pokrije dve grupe troškova koji se podrazumevaju kod obavljanja ove vrste posla:

① troškovi sakupljanja i odvoženja smeća do deponije koji su zbog blizine deponija naseljima i zbog nižih najamnina i do 50% niži od troškova u drugim srednjoevropskim zemljama tako da realno iznose oko 15-20 DM/t sakupljenog smeća ili od 0,45 do 0,60 din/m² stambene ili poslovne površine mesečno

② i operativne troškove odlaganja smeća na deponiji koji su zbog toga što nemamo uređene i bezbedne deponije, opet niži od troškova koje imaju zemlje koje brinu o svojoj životnoj sredini, ali ipak iznose oko 1/3 svetske cene (10 DM/t) ili dodatnih 0,30 din/m² mesečno.

Dakle, ekonomska cena ovih usluga iznosi od 0,75 do 0,90 što govori da važeće cene pokrivaju 30-40% realnih troškova delatnosti.

2. Cene kod delatnosti koje se finansiraju iz opštinskih fondova

Izvesno je da komunalne delatnosti kao što su održavanje čistoće na javnim gradskim površinama, održavanje javnih zelenih površina, javna rasveta i dr. samim tim što im je, umesto poznatog korisnika, naručilac opština, imaju svoje specifičnosti u finansiranju:

Opština je po pravilu vrlo loš kupac. Zato što ima malo para, a mnogo problema, koristeći svoju poziciju osnivača i nalogodavca, opština često primorava komunalno preduzeće da napravi loš i štetan ugovor po principu: više obaveza - manje para. Ni komunalna preduzeća se ne predaju bez borbe. Zloupotrebljavajući svoje nesporno bolje poznavanje posla i nemogućnost potpune kontrole izvršenog posla, jedan deo ugovorenog nikad

se neće uraditi, a čest je slučaj da se u pregovaranju koriste iskrivljeni normativi rada kojima se parira nepriznavanju elementarnih i evidentnih troškova od strane naručioca.

Tako je od jediničnih cena i normativa rada, u zavisnosti od maštovitosti u pojedinim sredinama, napravljena jedna kolekcija podataka koji, osim za lokalna nadmudrivanja, nemaju nikakvu drugu korisnost. Takve podatke, kao što su jedinične cene ovih usluga, zbog toga ovde nećemo ni navoditi.

Koliko prihod pokriva troškove, pogledajmo na primeru ugovaranja usluga čišćenja i pranja javnih gradskih površina.

Ove komunalne usluge, po pravilu se finansiraju iz dela naknade za korišćenje građevinskog zemljišta, ali ima slučajeva finansiranja i iz drugih izvora (naknade za korišćenje komunalnih dobara ili direktno iz budžeta opštine). Sama delatnost je u dobroj meri sezonska, a po vrsti posla dvojaka:

- ručno čišćenje gde se može smatrati da je preduzeće pokrilo troškove ako obezbeđuje prihod u visini 4 neto zarade svih radnika - čistača
- pranje iz autocisterni gde pored živog rada treba pokriti troškove autocisterni koje bar 4 meseca u godini moraju da stoje besposlene.

U praksi imamo veoma velike razlike u načinu i obimu finansiranja ove delatnosti, tako da se stepen pokrivenosti troškova kreće u rasponu od 30 do skoro zadovoljavajućih 80%. Takođe velike razlike od opštine do opštine postoje i u stepenu sigurnosti naplate ovog prihoda. Neke opštine uspevaju da relativno redovno izmiruju svoje obaveze, a neke na ove obaveze jednostavno zaboravljaju.

Ovaj deo prihoda komunalnih preduzeća je totalno nezaštićen i od inflatornih kretanja zato što se sredstva "gradske rente" bilansiraju po pravilu jednom godišnje. Tako se često dešava da u drugoj polovini godine ovaj deo prihoda komunalnih preduzeća bude osetno realno smanjen.

3. Kako sa sa tim cenama opstaje

Postojeće cene znači, trenutno pokrivaju 30-50% standardnih troškova delatnosti, ali ni to nije potpuno realna slika stanja, zato što ni računovodstvena evidencija kod nas nije baš savršena. Cela matematika se u praksi radi na smanjenom ili iskrivljenom nivou, a evo i kako.

Pošto novac od prihoda ne pokriva troškove, dobar deo troškova se ni ne pravi. Ne nabavljaju se mnogi potrebni rezervni delovi, ne vrše se preventivni servisi vozila, ne menjaju se istrošene gume, ili drugačije rečeno *da bi se preduzeće održalo u funkciji*, ne investiranjem u obrtne fondove, *topi se njegova supstanca*.

Kroz obrnut durbin možemo posmatrati i prihod (obračun se radi na bazi fakturisane realizacije) zato što se već nerealno nizak prihod ostvaruje na smanjenom nivou. Bar 30% fakturisanog prihoda ostaje trajno nenaplaćen dok se druga trećina "čupa" iz šume raznih kompenzacija i sumnjivih i spornih potraživanja.

U takvoj skoro totalnoj nelikvidnosti, preduzeću jedino ostaje da uz pomoć opštine nekako isplati plate, a osim nafte, registracije vozila, poreza na usluge i sl. što mora da se plati gotovinom, sve druge nabavke da zatvori iz kompenzacije pa makar to bio i antifriz u aprilu ili gume za putnički auto umesto teretni kamion.

Deficiti se pokrivaju tako što se preduzeće zadužuje, ali na najmanje vidljiv i najviše štetan način. Kod nas nije uobičajeno da se nedostatak obrtnih sredstava nadomesti iz bankarskog kredita, između ostalog i zato što na tržištu kapitala caruju "zelenaške" kamate, a i da nije tako, bilo bi nemoguće vratiti pozajmljeni novac sa cenama komunalnih usluga koje nepokrivaju troškove.

Kod koga se onda komunalna preduzeća zadužuju? *Prvo* kod dobavljača tako što im se plaćanje isporučene robe ili usluga stavi na "čekanje" ili se puste da se za svoje pare bore preko naplate, za komunalna preduzeća, teško naplativih potraživanja (kompenzacije). *Drugo* kod svojih radnika kojima se ili umanju plata ili se jednostavno preskoči neki mesec. *Treće*, i najštetnije zaduživanje bez ikakve obaveze vraćanja je na račun amortizacije, zaštite na radu, zaliha rezervnih delova i repromaterijala, investicionog i tekućeg održavanja imovine preduzeća.

Opstaje se znači tako što se jednim delom dubioza prevale na dobavljače i sopstvene radnike, a drugim delom tako što se obezvređuje imovina preduzeća.

4. Kako se još snalazimo?

U praksi postoji još puno dosetki i snalaženja kojima se stanje privremeno poboljšava pa ne dolazi do potpune blokade poslovanja komunalnih preduzeća. Navešćemo dva karakteristična primera:

① Posebno u manjim mestima u okviru jednog komunalnog preduzeća obavlja se više raznorodnih komunalnih usluga. Pošto preduzeće ima jedinstven žiro račun, eto prilike da oni što trenutno nešto bolje prolaze budu interno oporezovani od onih što su prošli lošije. Ovo snalaženje je do te mere uzelo maha, tako da i sama komunalna preduzeća unapred smanjuju svoje zahteve za cene zato što u svom sastavu imaju neku komunalnu delatnost koja ostvaruje dobit.

② Drugi ventil su prateće nekomunalne delatnosti u sastavu preduzeća čija dobit se potpuno utapa u komunalne dubioze. Tako se interno konfiskuju prihodi i dobit od prodaje rezanog cveće, pogrebne opreme ili transpornih usluga, a deo kapaciteta se skida sa gubitničkih komunalija i prebacuje na tržište gde se bar nešto može zaraditi. Osnivač u svojoj bespomoćnosti i po liniji manjeg otpora, ne samo da ne sprečava, nego i ohrabruje ovakve poteze komunalnih preduzeća.

I opština se lepo snalazi. Njihovim biračima, više od pola posla komunalna preduzeća rade volonterski (besplatno, džabe). Uspeh se pripisuje njima, a gubici komunalnim preduzećima.

Ova i brojna druga snalaženja na koja su komunalna preduzeća primorana, mogu potrajati i duže od mandata opštinskih odbornika ili republičkih poslanika. Na kraju ćemo se verovatno svi složiti da u stvari nama ti komunalni sistemi nisu ni trebali i da sasvim lepo možemo živeti bez njih. Ali, da li je baš tako?

5. Kako se obeđuju sredstva za investicije?

U situaciji kada se obrtni fondovi tope, logično bi bilo da se to makar nadomešćuje sa pojačanim investicijama za koje su po pravilu namenjena sredstva naknade za komunalna dobra i deo gradske rente (u Beogradu i posebna taksa na promet proizvoda i usluga).

Međutim, iz podataka za prošlu godinu vidimo da komunalna preduzeća, osim simboličnih ulaganja, nisu imala investicije u novu opremu ili objekte, verovatno zato što nije bilo dovoljno para.

Pa da vidimo gde su pare.

Pare na nivou opštine, doduše u smanjenom obimu, jesu izdvajane, ali nisu namenski trošene. Jedan deo tih sredstava prelio se u tekuću potrošnju baš javnih komunalnih preduzeća (nafta, plate i sl.), dok je drugi deo preliven u druge, takođe tekuće troškove na nivou opštine.

Tako je opština, bar po ekonomskoj teoriji, uradila najgore moguće. Prvo, uz nemerljivu pomoć Republike, nije dozvolila da se cene komunalnih usluga formiraju na nivou koji pokriva troškove, a onda komunalnim preduzećima "pomagala" da zatvore tekuće obaveze tako što im je skresala investicije.

Republika, osim nezakonitom kontrolom cena i nekim očigledno pogrešnim makroekonomskim potezima, nije direktno doprinosila krizi komunalnih preduzeća, ali je zato itekako doprinosila finansijskoj krizi opština od kojih ova preduzeća zavise.

Bilo kako bilo komunalna preduzeća su zbog "prevelike brige" na svim nivoima, prvo potpuno izgubila sopstvenu akumulaciju (i amortizaciju), da bi se zatim pokazalo da oni koji su se obavezali da će finansirati njihov razvoj, sredstva za tu namenu jednostavno troše u druge namene. Na ovaj način se *sasvim izvesno uništava postojeća komunalna infrastruktura* što je možda i najteži i veoma skup oblik zaduživanja budućih generacija.

II U KOM PRAVCU MORAJU DA SE MENJAJU ODNOSI

Prvi i osnovni pravac promena je strateškog značaja. On podrazumeva suštinsko redefinisane odnosa u funkcionisanju komunalnih sistema koje bi eliminisalo brojne slabosti i omogućilo razvoj.

Kada se radi o načinu finansiranja, nužni su sledeći pravci promena:

1. *Razdvajanje čisto komunalnih funkcija od pratećih i sporednih poslova* čime bi se sprečila prikrivena finansiranja i interna preliivanja sredstava i smanjio broj kapaciteta o kojima se država u interesu građana posredno ili neposredno "brine".

2. *Promena u politici cena komunalnih usluga* koja treba da obezbedi stabilno finansiranje tekućih izdataka sa amortizacijom (ali samo čisto komunalnih funkcija) uz postepeni rast sopstvenih sredstava za investicije samih komunalnih preduzeća.

3. *Pokretanje jakog investicionog ciklusa* na lokalnom i republičkom nivou kojim bi se u relativno kratkom roku do 5 godina obnovila inače ruinirana komunalna infrastruktura i tako sprečila paraliza u funkcionisanju komunalnih sistema.

1. Glavne prepreke

Kako stvari trenutno stoje, za ova jednostavna i jedino ispravna opredeljenja, teško da postoji realna šansa da se primene.

Prva prepreka je to što se za ovakvu politiku niko nije ozbiljno OPREDELIO.

Druga prepreka je što ni na jednom nivou odlučivanja za ovakav prilaz nema pravog INTERESA.

Treća prepreka je što ovakva politika razvoja komunalnih sistema zbog navike da je normalno da se komunalne usluge dobijaju džabe nije ni POPULARNA.

Četvrta prepreka je što ovaj prilaz podrazumeva puno razumevanje i SARADNJU republičkih i lokalnih vlasti koja često izostaje.

Jedini razlog koji može naterati nadležne da promene ponašanje je upozorenje da će komunalni sistemi stati ili izazvati neku humanitarnu ili ekološku katastrofu. Međutim, videli smo da komunalni sistemi nisu stali, a katastrofe nema. Uvreženo je mišljenje da ako se baš i desi takva neka opasnost, već ćemo se nekako snaći i rešiti problem na licu mesta, za dan ili dva.

Nesreća je samo što se takva politika vodi previše dugo. Sve što se moglo odlagati odlagano je. I pre dvadeset godina odlagana je rekonstrukcija vodovodne mreže ili izgradnja sanitarnih deponija, ali je mreža sada starija za dvadeset godina, a smetlišta odebljala za dvadesetogodišnju količinu smeća koje je baš tu na nezaštićenim podzemnim i nadzemnim vodotokovima odlagano.

2. Da li menjati sistemska rešenja ?

Da li onda treba menjati sistemska rešenja?

Ono čime se najmanje treba baviti su sistemska rešenja u načinu finansiranja komunalnih preduzeća. Pogledajmo zašto:

Normalno je da se merljive komunalne usluge finansiraju iz cena što je i sistemsko rešenje koje ne treba menjati. Nenormalno je da te cene ne pokrivaju troškove, da za istu uslugu korisnici plaćaju različite cene, da se prihod ne može valjano zaštititi, da se gubici pokrivaju tako što se topi imovina...

Normalno je i sistemsko rešenje da osnivač treba da pokrije gubitke u poslovanju komunalnih preduzeća. Nenormalno je što se tako nešto do sada nije desilo.

Normalno je da se opšta komunalna potrošnja finansira iz "gradske rente". Nenormalno je što su ta sredstva nedovoljna, a ako je već tako što naručilac (opština) posla ne uskladi svoje zahteve prema mogućnostima, a komunalna preduzeća realno dimenzionišu kapacitete.

Normalno je da se investicije u komunalnu infrastrukturu finansiraju iz naknade za komunalna dobra. Nenormalno je što se ova sredstva nenamenski troše i tako ne stižu gde treba.

Naravno da ima pitanja od interesa za komunalne sisteme gde bi trebalo dograditi postojeću zakonsku regulativu. Tu je pitanje sudskih taksi kod utuženja duga unapred, pitanje potpuno nelogičnog oporezivanja komunalnih usluga na saveznom nivou, pitanje oslobođenja komunalnih preduzeća od poreza na tečna goriva i naravno pitanje nezakonite kontrole cena komunalnih usluga na republičkom nivou. Međutim, ova regulativa sa aspekta načina finansiranja nije sistemska. To su rešenja koja su dodatni teret za komunalne sisteme i koja pokazuju kako i koliko se država brine o komunalijama. Čak da se sva ova pitanja odmah mogu valjano rešiti, dobio bi se jedan predah i olakšanje, ali se ipak ne bi bitno popravilo stanje u finansiranju komunalnih delatnosti.

III KAKO POBOLJŠATI TEKUĆE FINANSIRANJE

Videli smo da nema ni suštinskog opredeljenja ni interesa da se finansiranje komunalnih sistema postavi na zdrave noge, a jasno je da će bez poboljšanja finansijskog položaja, komunalni sistemi sve više tonuti i prestajati da vrše svoje funkcije. Jedino komunalnim preduzećima je izgleda jasno da *vremena više nema*. Zato pogledajmo šta je to što komunalna preduzeća mogu SADA da pokrenu i iniciraju u oblasti finansiranja delatnosti koje vrše, a da se makar za pola koraka finansijsko stanje popravi:

Prvi predlog

U okviru komunalnog preduzeća trebalo bi potpuno finansijski (ne i organizaciono) osamostaliti pojedine delatnosti, uvesti precizne interne evidencije o prihodima i rashodima po pojedinim delatnostima i njihov "kash flow" (tokovi gotovine) sa internim kamatama na pozajmljeni kapital.

Zašto? Da bi sa politike nejasnih, prešli na čiste račune i tako ojačali pozicije kod ugovaranja poslova ili zahteva za korekciju cena. Da bi znali gde gubimo manje, a gde više i na taj način bili spremniji za organizacionu i vlasničku transformaciju i na tržišno nadmetanje sa, Zakonom o komunalnim delatnostima predviđenom, konkurencijom. Da bi nezavisno od organizacionih i statusnih promena mogli da kapacitete postepeno dislociramo sa manje isplativih poslova, a akumulaciju ulažemo u one delatnosti koje su je i zaradile.

Drugi predlog

Promena u načinu iskazivanja jediničnih cena usluga. Ovde se radi o aktivnosti koje treba da poveća šansu da se prihod naplati, a na primeru usluga iznošenja smeća to izgleda ovako:

Ove usluge se po pravilu fakturišu primenom cena po 1 m² stambene ili poslovne površine. Jasno je da smeće ne prave kuće ili stanovi već ljudi, ali je jasno da je sa postojećom tehnologijom odlaganja smeća jako teško utvrditi ko je i koliko smeća bacio. Ako se već nema taj podatak, daleko objektivnija mera za terećenje korisnika usluga je broj članova domaćinstva (kao u Novom Sadu), nego 15 ili 20m² stambene površine. Kod preduzeća kod kojih se poslovi nisu posebno ugovorili, objektivniji kriterijum je broj zaposlenih u preduzeću nego 500 ili 50.000 m² proizvodnog, kancelarijskog, magacinskog ili čak dvorišnog prostora, zato što su takvi parametri (doduše opet uprosečeni) već empirijski potvrđeni i korisniku daleko jasniji.

Treći predlog

Napuštanje prakse "različita cena za istu uslugu"

Praksa da se ista usluga različitim korisnicima fakturiše po različitoj ceni je kod nas raširena i u drugim sverama, a u suštini predstavlja prikriveno

oporezivanje pravnih lica i subvencionisanje građana. U kombinaciji sa nerealom jedinicom mere usluga negativni efekti ovakve prakse se multiplikuju. Komunalno preduzeće tako gubi na građanima koji ipak izmiruju svoje obaveze, a taj gubitak će nadoknađuje "naduvanim" fakturama prema privredi koja u celini gledano takve obaveze slabo ili nikako plaća. Još nejasnija situacija je kod "društvenih" delatnosti. Tu se na račun komunalnih preduzeća, alimentira deo troškova ovih ustanova (škole, bolnice, domovi zdravlja i sl.), ali za to komunalna preduzeća ne dobijaju ništa za uzvrat. Rešenje je jednostavno. Jedna cena za jednu uslugu, a dotacije i subvencije - ne preko leđa komunalnog preduzeća.

Četvrti predlog

Uvođenje sistema višeslojnog fakturisanja usluga.

Novina koju bi komunalna preduzeća trebalo da iniciraju i uvedu je i razdvajanje usluge na posebne stavke koje se fakturišu. Kod iznošenja smeća korisnicima usluga se istovremeno vrše bar dve različite usluge: neko im je utovario i odveo smeće koje su odložili, a neko je to smeće tretirao i zbrinuo na deponiji. Zašto onda to ne piše tako i na računu. Ovo nije trik kojim bi se na mala vrata poskupele usluge (mada je i to moguće izvesti), već suštinska promena u odnosima prema korisnicima usluga koji moraju postati svesni činjenice da je njihov finansijski doprinos zaštiti sredine u kojoj žive i rade, nažalost, vrlo mali.

Peti predlog

Sprovođenje zakonske obaveze osnivača da pokriva gubitke komunalnih preduzeća istovremeno sa odobravanjem neekonomskih cena.

Ovde se radi o potrebi da se zakonska odgovornost za finansiranje komunalnih preduzeća materijalizuje u praksi. Komunalno preduzeće je odgovorno da precizno utvrdi realnu cenu svojih usluga i na osnovu toga podnese zahtev za korekciju cena. Osnivač može kalkulaciju proveriti, a za eventualne propuste u izradi kalkulacije, sa punim pravom može "kazniti" odgovorna lica u preduzeću. Ukoliko to nije slučaj, osnivač može prihvatiti predloženi nivo cena i na taj način sa sebe skinuti odgovornost za gubitke. Međutim, kada osnivač bez sumnje u ispravnost kalkulacija, odredi nižu cenu od obrazložene, onda bi trebalo da istovremeno donese i odluku o visini dotacije ili subvencije na ime nasilno umanjenog prihoda.

Takva praksa kod nas ne postoji i treba je uvesti. Umesto pritiska osnivača na komunalno preduzeće da odustane od svojih prvobitnih realno kalkuliranih zahteva, potrebno je izboriti odgovarajuću dotaciju ili subvenciju na ime nasilno smanjenih cena. Do sada nije poznat slučaj ni da je neko komunalno preduzeće ovako nešto tražilo od osnivača. Pa zašto ne pokušati?

Šesti predlog

Inicijativa za uvođenje novih izvora za finansiranje razvoja komunalnih sistema.

Pored toga što komunalna preduzeća odavno nemaju sopsstvenu amortizaciju iz koje bi finansirali zamenu dotrajale opreme i objekata, videli smo da se ni sredstva iz naknade za komunalna dobra pri opštinama ne troše namenski i ne idu u investicije.

Takvo stanje traje previše dugo, tako da su naročito investicije u infrastrukturne objekte do te mere zanemarene da prete totalnom raspadu komunalnih sistema. Pored vraćanja postojećih izvora iz tekuće u investicionu potrošnju, neophodno je obezbediti dodatne izvore kojim bi se otpočela značajnija investiciona aktivnost.

Jedan od takvih dodatnih izvora je "eko dinar" za čije uvođenje na nivou opštine već postoji legalni osnov u Zakonu o zaštiti životne sredine, koji u mnogim opštinama nije uveden. To je izvor iz koga bi se npr. mogla finansirati izgradnja bezbednih sanitarnih deponija ili ulaganja u neki od alternativnih načina tretmana gradskog smeća, kao objekata od neposrednog uticaja na životnu sredinu.

Za drugi kvalitetan izvor tek treba obezbediti legalnu osnovu. To je *posebna taksa na promet proizvoda i usluga*, koja se trenutno izdvaja po stopi od 3%, ali samo za Beograd. Ima puno razloga da jedan ovakav izvor za finansiranje investicija u komunalne sisteme, kroz odgovarajuću dopunu Zakona o akcizama i porezu na promet, bude uveden i u drugim opštinama.

* * *

Ne sumnjamo da će sama komunalna preduzeća, koja su u dosadšnjem radu mnogo puta pokazala neverovatnu vitalnost i žilavost (ne i tvrdoću), umeti sama da dopišu svoje predloge za izlazak iz finansijske krize i tako dopune sve nedorečenosti ovog teksta. Želeli bi da ovaj materijal, u tom smislu pomogne bar jednom komunalnom preduzeću da pronađe svoju šifru za izlazak iz krize, kako ceo napor i dobra volja ne bi bili uzaludni.